

PERU – INKAFOLKETS LAND

Den gamla staden Machu Picchu högt uppe på en klippa i Anderna, har lärt oss mycket om inkaindianernas liv.

av Lars Erik Gewalli, foto Lauge Wulff

Följ med till inkafolkets spännande Peru! Upplev andlösa äventyr i dubbel bemärkelse – i Anderna! Och vi besöker den mytomspunna inkastaden Machu Picchu och den spektakulära Titicacasjön med sina flytande öar – och postkontor. Och så tittar vi förstås på Perus frimärken.

Peru är ett fantastiskt land. Tre gånger så stort som Sverige omfattar det en rad olika klimattyper, som har lagt grunden till olika levnadsförhållanden. I huvudsak talar man om två årstider. Torrtiden är den kallare som inträffar ungefär under maj till september. Under regntiden december till april är det generellt lite varmare.

Det är framför allt i Anderna – bergskedjan med toppar på över 6 000 meter i Peru –

som man märker denna skillnad. Anderna bildar skiljelinje mellan kustzonen och den andra halvan av Peru, som ligger i Amazondjungeln.

Man kan förstå att variationerna beroende på var man befinner sig är stora. Kustzonen vid Stilla havet består till stora delar av öken. Den är därför alltid ganska torr, även om man också kan stöta på kraftig dimma. I Amazonas är det alltid varmt, eller mycket varmt, och fuktigt. Det betyder att det

kan vara lite besvärligt att färdas där under den våta årstiden. Dessutom bör man vara uppmärksam mot både malaria och de många krokodilerna i Amazonfloden.

Titicacasjön – på 3 800 meters höjd!

Titicacasjön som ligger på över 3 800 meters höjd över havet, drar också till sig utländska besökare. Ursprungsbefolkningen är här Aymaraindianer som inte bara bor vid stranden eller

på öarna i sjön. Man har sedan urminnes tider också bott på konstgjorda öar av vass, ”de flytande öarna”. Naturligtvis får man ankra upp öarna så att de inte flyter iväg. Dessutom pågår hela tiden reparationsarbeten. Vass som ruttnar måste ersättas.

Det kan nämnas att på dessa flytande öar finns både postkontor och telefonstation. Båge naturligtvis i hyddor byggda av vass liksom alla andra hus.

Nuförtiden innebär inkomsterna från besökande turister en välbehövlig extra förstärkning av kassan för de fiskare som bor här.

Laman förknippas med Anderna och Peru. Det är ett djur som är speciellt tåligt i höglänt terräng. Man skall dock skilja den från den variant som kallas alpaca. Det är från den sistnämnda man får den bästa ull, medan laman används som lastdjur.

Många gamla kulturer

Peru har varit befolkat i tiotusentals år, och inkakulturen var bara den sista av olika indiankulturer under flera tusen år. Av dem kan man nämna Moche, som är känd för de mycket omfattande samlingar av keramik som man funnit.

Mochefolket byggde också stora pyramider som sol- och måntemplen. Det är något som också inspirerat Hergé i hans berättelser om Tintins äventyr.

Nazca är en annan mycket uppmärksam kultur på grund av de figurer eller ”linjer” i naturen, som är så stora att man i stort sett bara kan uppfatta dem från ett flygplan. De har varit föremål för många spekulationer. Var det landningsplatser för ”utomjordingar”?

Centrum för den gamla inkakulturen var och är Cuzco på över 3 300 meters höjd i Anderna. Den byggdes på 1400- och 1500-talen. I och runt Cuzco finner man de mest utsökta exemplen på hur man med stor precision skurit ut stora sten-

block så de passat perfekt i byggnationen. Något som stått orubbat även efter århundradenas jordbävningar. Samma sak kan knappast sägas om de byggnader som de spanska erövrarna senare reste.

Befolkningen i Cuzco är till stor del fortfarande inkaindianer som talar quechua. I staden kan de flesta också spanska, vilket inte är säkert när man kommer ut på landet.

En intressant iakttagelse är att inkafolket inte hade något skriftspråk. Ändå kunde man kommunicera över längre avstånd, eller skicka post om man vill uttrycka det så. Man använde ett symbolspråk som kallas quipu eller knutskrift på svenska. Det bestod av ett an-

tal trådar i olika färger som knöts ihop i ett snöre. Olika knutar stod för olika begrepp, meddelanden eller tal. Till och med resultat från folkräkningar kunde skickas på detta sätt.

Det krävdes speciell kunskap även på den tiden att tyda dessa quipus, och forskningen av idag har väl inte helt fått kläm på hur det riktigt fungerade. Quipus var i varje fall ett mycket viktigt redskap för att få information och hålla ihop ett samhälle som sträckte sig flera hundra mil från Cuzco.

Machu Picchu – höjdpunkt i dubbel bemärkelse

Den mest spektakulära upp-

forts sid 18.

En promenad till den Heliga dalen utanför Cuzco, erbjuder enorma vy-er.

lonialmakten i Sydamerika. I Peru ledde några avgörande slag mot de Spanientrogna till självständighet för landet under ledning av den kände motståndsmannen Simón Bolívar.

Under de senaste 150 åren har man haft gränskonflikter med alla grannländer. Den nordliga delen av nuvarande Chile runt Arica överlämnades 1883, men på 1920-talet återkom man med anspråk på området. Detta avspeglades i flera frimärken med motiv från Arica.

Ecuadors del av Amazon-djungenl erövrades 1942. Tju-goårsminnet av detta visades på ett minnesmärke 1962.

Diktaturer, korruption och gerillarörelser

Den politiska situationen i det moderna Peru har varit skiftande med diktatorer, militärstyre och korruption. Under 1980-talet var den maoistiska gerillarörelsen Sendero Lumino (den lysande stigen) ett ständigt orosmoln för både regering, befolkning och besökande turister.

Det var inte bara på skämt när man funderade på hur man på bästa sätt skulle ta sig från Lima upp till Cuzco i Anderna. Att snabbt komma upp på hög höjd i Anderna med flyg, kunde orsaka huvudvärk och sängliggande någon dag.

Med bussen slapp man dessa obehag, men då riskerade man överfall från Sendero Lumino. Ofta inskränkte sig dessa överfall på turister till lite pengar – småstöldar som polisen inte brydde sig så mycket om.

Själv valde jag flyg – för övrigt en gammal DC 6:a som hade svårt att lätta – och fick en kraftig huvudvärk när jag kom fram, trots behandling med coca-te.

forts sid 20.

Festival på ön Tacile i Titicacajön.

forts från sid 17.

levelsen för en besökare i dagens Peru är nog Machu Picchu. En gammal inkastad på toppen av en klippa på vägen från Cuzco i riktning mot Amazonas.

Den upptäcktes aldrig av spanjorerna, och det var inte förrän 1911 som amerikanen Hiram Bingham av en händelse stötte på den försvunna staden. Efter utgrävningar är den nu med sitt avsides läge och mängder av ruiner, en höjdpunkt för varje turist som besöker Peru.

Francisco Pizarro och Atahualpa

I spåren av Columbus upptäckt

av Amerika 1492 kom Francisco Pizarro till Sydamerika på 1520-talet. Han blev snart varse den rikedom i form av guld som fanns bland inkafolket. Flera expeditioner utrustades och erövringen av inkariket blev ganska tuff.

Den mest kände av de inkahövdingar som försökte motstå spanjorerna var Atahualpa. När han efter flera års hård kamp slutligen avrättades, var inkafolkets makt och motstånd tillintetgjorda.

Under de följande århundradena var Peru den ekonomiskt mest betydelsefulla kolonin för Spanien.

I början av 1800-talet tilltog missnöjet med den spanska ko-

Solguden Inti, 1c (1880)

Porträtt av personer från erövringen av Inkariket (1896). T.v.: Atahualpa (inkafolkets siste härskare som avrättades av Pizarro), 1c. T.h.: Pizarro (den spanske erövraren av Inkariket), 5c

Från porträttserien med kända historiska personer (1909). T.v.: Christofer Columbus (upptäckte Amerika), 2c. I mitten: Simón Bolívar (Sydamerikansk frihetshjälte – deltog i befrielsen av Venezuela, Ecuador, Peru och Bolivia), 10c. T.h.: José de la Mar (en av de första presidenterna efter självständigheten på 1800-talet), 12c

Övertryckt lösenmärke från 1909, 2c på 10c (1916)

Monumentet över Manco Capac, som enligt myten var son till solguden Inti och som blev den förste inkakungen, 10s (1952)

"El Chasqui", postkurir under inkatiden, 10c

Inkatidens system för majsterasser i Anderna. 0,50s (1966)

Inkaruiner, Paramongafortet 1,00s (1966)

Arkeologiska utgrävningar (1974): t.v.: Rummet med de tre fönstren, Machu Picchu (3s). I mitten: Tampumacchay, inkabad i Cuzco (5s). T.h.: Kencco, begravningsplats strax utanför Cuzco (10s)

Stengravyrer från Chavin de Huantar (1974): t.v.: Mytologisk jaguar (3s). I mitten: Gnagare "Vizcacha" (5s). T.h.: Krigare från Chavin (10s)

Smycken inspirerade av inkakulturen är storsäljare bland turisterna.

forts från sid 18.

Ett annat sällskap som valde bussturen blev rånade av Sendero Luminoso två gånger på vägen upp.

Efter att ledaren Abímael Guzman fängslats 1992, finns nu knappast något hot från Sendero Luminoso.

Nedkämpandet av dem ledde till stor popularitet hos president Alberto Fujimori. Han lyckades också få bukt med inflationen. De något brutala och inte alltid demokratiska metoderna i hans styre samt även allvarliga anklagelser om ekonomiska oegentligheter mot honom, gjorde dock att han valde att fly till Japan för några år sedan.

Mario Vargas Llosa

Den mest kände författaren och samhällsdebattören under senare år är Mario Vargas Llosa, som i sina skrifter varit en av föregångsfigurerna i kritiken av korruptionen i landet.

Övertygad om sin samhällslika demokratiska plikt, ställde

En alpaca i Anderna.

han 1990 dessutom upp i presidentvalet mot Alberto Fujimori. Ett val som han alltså förlorade.

Frimärken sedan 1857

Peru har haft frimärksutgivning sedan 1857. Man var inte först i Sydamerika. Det var Brasilien med de berömda "oxögonen" 1843, vilket vi kunde läsa om i förra numret av Nordisk Filateli. Av övriga grannländer var Chile först 1853, medan Bolivia (1863) och Ecuador (1865) kom strax efter.

Det hävdas att Peru var först i världen med att ge ut ett minnesfrimärke, och det skulle redan vara 1871. Det var ett frimärke som firade 20-årsjubileet av den första järnvägen i Peru. Linjen följde kusten från huvudstaden Lima till Callao. Minnesfrimärken i andra länder började annars inte dyka upp förrän på 1890-talet.

Intressanta lokalmärken förekom redan på 1880-talet. De är mest kända för att ha blivit utsatta för en rad förfälskning- ar.

Fruktförsäljning bland Aymaraindianerna.

Flygpost förekom så tidigt som 1920, men regelbundna flygningar började först 1927, och då från Lima till Iquitos (som ligger i Amazondjungeln).

Samtidigt utgavs Perus första flygpostfrimärke, ett 50-centavosmärke som har övertryckts med "Serviceo Aereo". Senare tillkom den första utrikeslinjen som var till La Paz i Bolivia.

Postservicen i Peru har länge haft dåligt rykte. Efter privatisering av postverket har betydliga förbättringar åstadkommits. Företaget Servicios Postales del Peru S.A. (Serpost) verkar ha lyckats med både en säkrare och snabbare befordran. (deras website är www.serpost.com.pe)

Valutan i Peru var likt andra spanska kolonier "peso". Från 1874 användes "sol". När inflationen tilltog på 1980-talet skars tre nollor bort och valutan om döptes till "inti" (som betyder sol på quechua). I takt med ökad inflation har man sedan dess omväxlande använt dessa beteckningar. Det kan tydligt avläsas på frimärkena. □

En indian styr sin vackra vassbåt på Titicacasjön.

Ett spektakulärt postkontor på "de flytande vassöarna" i Titicacasjön.

